

Warszawa, 14 luty 2005 r.

Helińska Fundacja Praw Człowieka

Program Bezpłatnej Pomocy Prawnej dla

Cudzoziemców i Uchodźców

Ul. Zgoda 11, 00-018 Warszawa

Mecenas **Andrzej Kalwas**

Minister Sprawiedliwości

Prokurator **Beata Mik**

Dyrektor Departamentu Legislacyjnego

Sędzia **Małgorzata Szcząska**

Przewodnicząca Zespołu do opracowania projektu ustawy o pomocy prawnej dla najuboższych obywateli

Naczelnik Wydziału Adwokatury, Radców Prawnych, Biegłych i Tłumaczy Przysięgłych

Szanowni Państwo,

W uzupełnieniu wspólnego stanowiska organizacji pozarządowych, dotyczącego ustawy o dostępie do pomocy prawnej, Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie przedstawić szczegółowe uzasadnienie stanowiska w kwestii zasad udzielania pomocy prawnej cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz cudzoziemcom, w stosunku do których toczy się postępowanie o wydalenie, umieszczonych w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub w aresztach w celu wydalenia.

Łączę wyrazy szacunku,

Bartłomiej Tokarz
Program Bezpłatnej Pomocy Prawnej
Dla Cudzoziemców i Uchodźców
Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

STANOWISKO

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie zasad funkcjonowania systemu pomocy prawnej dla cudzoziemców w ramach projektowanej ustawy o dostępie do pomocy prawnej.

W związku z pracami nad ustawą o dostępie do pomocy prawnej (projekt z 31 stycznia 2005 r.) (Druk nr 3333 z 30 września 2004 r.), pragniemy wskazać na potrzebę szczegółowego uregulowania zasad dostępu do pomocy prawnej cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy, a także cudzoziemców umieszczonych w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców oraz aresztach w celu wydalenia, w sprawie których toczy się postępowanie o wydalenie z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Stanowisko nie dotyczy cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy, pobyt tolerowany oraz zezwolenie na osiedlenie się, w stosunku do których proponujemy utrzymanie rozwiązań zawartych w projekcie ustawy.

Zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby wyodrębnienie przepisów szczególnych, odnoszących się do obu grup cudzoziemców, i umieszczenie ich w odrębnym rozdziale ustawy. Proponujemy następujące brzmienie tego rozdziału:

Rozdział 6a

Pomoc prawna w sprawach cudzoziemców

Art. 32a. Niniejszy rozdział określa udzielanie pomocy prawnej cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz cudzoziemcom, w sprawie których toczy się postępowanie o wydalenie z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 32b. 1. Cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy, przysługuje:

- 1) prawo do informacji w zrozumiałym dla nich języku,
- 2) prawo do podstawowej pomocy prawnej, z tym, że obejmuje ona także reprezentację cudzoziemca w postępowaniu administracyjnym,
- 3) prawo do kwalifikowanej pomocy prawnej – wyłącznie w postępowaniu sądowym.

Art. 32c. 1. Pomocy prawnej udziela się cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a:

- 1) ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy, korzystającym z pomocy, o której mowa w art. 56 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,

- 2) umieszczonym w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub aresztach w celu wydalenia.
2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, decyzja Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców zastępuje zaświadczenie i wniosek, o którym mowa w art. 23 ustawy.
3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, postanowienie o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia zastępuje zaświadczenie i wniosek, o którym mowa w art. 23 ustawy.
4. Cudzoziemcom, o których mowa w ust. 1 udziela się pomocy prawnej bezpłatnie.
5. Innym cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy pomoc jest udzielana na zasadach ogólnych, określonych w ustawie.

Art. 32d. Dyrektor Krajowego Centrum może zlecić udzielanie podstawowej pomocy prawnej cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy, w szczególności na terenie ośrodków dla cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy, strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców oraz aresztów w celu wydalenia, organizacjom pozarządowym, do zadań statutowych których należy udzielanie pomocy prawnej cudzoziemcom.

UZASADNIENIE

Art. 32 a) Postępowanie o status uchodźcy cechuje wiele cech swoistych. Cudzoziemcy występujący z wnioskiem o status uchodźcy najczęściej opuszczają swój kraj pochodzenia bez środków zapewniających im minimum egzystencji i tylko zupełnie wyjątkowo są w stanie samodzielnie realizować przysługujące im w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy prawa.

W przypadku osób ubiegających się o status uchodźcy, obowiązek zapewnienia pomocy prawnej zostanie nałożony na państwo przez Dyrektywę Rady Unii Europejskiej dotyczącą minimalnych standardów postępowania w sprawach o nadanie i cofnięcie statusu uchodźcy (Interinstitutional File: 2000/0238 (CNS)), w sprawie której została osiągnięta zgoda polityczna państw członkowskich.

W postępowaniach o wydalenie cudzoziemca z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, organy administracji mają obowiązek stwierdzenia, czy wydalenie cudzoziemca nie stanowi naruszenia postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Ze względu na znaczenie tego postępowania dla ochrony podstawowych praw człowieka, cudzoziemcy powinni mieć dostęp do skutecznej pomocy prawnej. W praktyce ich dostęp do pomocy prawnej jest bardzo ograniczony, jeżeli przebywają oni w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub areszcie w celu wydalenia. Dodatkowym argumentem, przemawiającym za ułatwieniem dostępu do pomocy prawnej cudzoziemcom należącym do tej grupy, jest wyeliminowanie sytuacji, w której uzyskanie dostępu do pomocy prawnej byłoby jednym z powodów instrumentalnego wykorzystywania postępowania o nadanie statusu uchodźcy.

Art. 32 b) Z praktyki organizacji pozarządowych, udzielających pomocy prawnej cudzoziemcom, w szczególności ubiegającym się o status uchodźcy, wynika, że najefektywniejszą formą takiej pomocy jest reprezentowanie cudzoziemca przed organami administracji. Decyzje administracyjne nie są tłumaczone na język polski, ponadto, większość cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy nie posiada żadnej wiedzy na temat polskiego prawa. W celu uniknięcia konieczności obejmowania wszystkich cudzoziemców należących do wskazanych wyżej grup kwalifikowaną pomocą prawną, niezbędne wydaje się zatem rozszerzenie zakresu podstawowej pomocy prawnej o reprezentację przed organami administracyjnymi. Powyższe uwagi odnoszą się również do cudzoziemców, wobec których toczy się postępowanie o wydalenie.

Art. 32 c) Zgodnie z art. 56 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, warunkiem udzielenia pomocy cudzoziemcowi ubiegającemu się o status uchodźcy jest wykazanie, iż nie posiada on środków finansowych wystarczających na pokrycie kosztów pobytu w Polsce i nie ma możliwości zapewnienia sobie mieszkania i utrzymania. Cudzoziemcy objęci pomocą na czas postępowania o status uchodźcy spełniają zatem warunki uzyskania pomocy prawnej z ustawy o dostępie do pomocy prawnej i powtórne weryfikowanie tych warunków jest niecelowe.

Cudzoziemcy umieszczeni w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców i w aresztach w celu wydalenia najczęściej nie rozporządzają majątkiem wystarczającym do pokrycia kosztów pomocy prawnej, ustalenie ich stanu majątkowego jest utrudnione, a złożenie kompletnego wniosku w praktyce niemożliwe.

Cudzoziemcy należący do tych grup nie powinni zatem składać odrębnych wniosków o pomoc prawną lub ewentualnie składać wniosek odformalizowany, wyrażający jedynie chęć skorzystania z pomocy prawnej.

Cudzoziemcy, którzy nie korzystają z pomocy państwa na czas trwania postępowania o status uchodźcy oraz nie są umieszczeni w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub w aresztach w celu wydalenia, powinni ubiegać się o pomoc na zasadach ogólnych.

Art. 32 d) Ze względu na nierównomierne rozmieszczenie cudzoziemców, którzy mieliby być objęci pomocą na proponowanych zasadach i związaną z tym potrzebę koncentracji środków i zarządzanie nimi w skali kraju (ośrodki dla cudzoziemców znajdują się tylko w kilku województwach, w tym w większości w okolicach Warszawy), korzystne byłoby powierzenie Dyrektorowi Krajowego Centrum zlecenia organizacjom pozarządowym udzielania im pomocy prawnej.

Doc. dr hab. Irena Rzeplińska

Magdalena Kmak

Bartłomiej Tokarz

Paweł Hermeliński